

METSÄPOLITIIKAN AJANKOHTAISKATSAUS

Marja Kokkonen
Pääsihteeri
Maa- ja metsätalousministeriö

Hyvät Päättäjien Metsäakatemiaan kurssin 25 osanottajat!

Monilla viime vuosien kursseilla on pohdittu, mitkä olisivat Suomen metsäalan menestystekijät, jotta ala voisi menestyä kansainvälisessä kilpailussa ja tuoda hyvinvointia maahan. Tämän kurssin alkaessa kysymys on mitä ajankohtaisin. Tarvitsemme sekä nopeavaikutteisia että pitkällä tulevaisuudessa vaikuttavia toimenpiteitä. Tuon tähän tilaisuuteen maa- ja metsätalousministeri Sirkka-Liisa Anttilan terveiset ja tilannekatsauksen tehdyistä metsäpoliittisista päätöksistä.

1. Metsäveroratkaisut ja puun liikkeelle saanti

Toissa viikon uutiset Stora Enson ja UPM-Kymmeneen tehtaiden ja tuotantolinjojen sulkemisesta ja yli 1500 työpaikan vähentämisestä osoittavat miten syvässä kriisissä metsäteollisuus elää. Hallitus myöntää ylimääräistä tukea näille äkillisen rakennemuutoksen alueille.

Kriisi ei ole ohi, etenkin aikakauslehtipaperin osalta odotetaan vielä uusia, ehkä kipeitäkin ratkaisuja. Suomi ei ole metsäteollisuuden kriisissä yksin, sillä myös Pohjois-Amerikassa kapasiteettia on vähennetty ja kustannuksia karsittu. Kanadan paperi- ja sellu- ja sahateollisuus ovat vähentäneet 5 vuodessa noin 50 000 työpaikkaa ja viime vuonna suljettiin yli 50 metsäteollisuuden yksikköä. USA:n saha- ja puutuoteteollisuus on kolmena viime vuotena vähentänyt viidesosan henkilöstöstään, lähes 100 000 henkeä.

Puuhun perustuvien uusien tuotteiden ja palveluiden kehittäminen on teollisuuden kilpailukyvyen edellytys, kuten jo viime keväänä hyväksytyssä Kansallisessa metsäohjelmassakin linjataan. Tähän suuntaan ollaan menossa useiden ministeriöiden ja teollisuuden yhteishankkeina, joita ovat esimerkiksi Metsäklusterin strategisen huippuosaamisen keskittymä, Puutuotealan tutkimusstrategia sekä osaamisklusterit Uusiutuva metsäteollisuus, Asuminen sekä Energiateknologia. Työ- ja elinkeinoministeriössä on harkittu metsäteollisuuteen painottuvaa politiikkaohjelmaa.

Uudet tuotteet auttavat vasta keskipitkällä ja pitkällä tähtäyksellä

Tuotantolinjojen sulkemisista huolimatta kotimaisen puun tarve kasvaa miljoonia kuutiometrejä Venäjän puutullien takia. Puukaupan edistämiseksi hallitus päätti kesällä puun *myyntitulojen väliaikaisesta veronhuojennuksesta*. Päätettiin, että puolet myyntituloista on verovapaata vuoden 2009 loppuun saakka, mutta toissa viikon "mustan keskiviikon" johdosta 50 prosentin verovapautta pidennettiin vuodella vuoden 2010 loppuun saakka. Lisäksi pienempi 25 prosentin verovapaus on voimassa vuoden 2011.

Tällä järeällä toimenpiteellä hallitus halusi turvata sen, että teollisuus ei kompastu ainakaan kotimaisen puun saatavuuteen.

1.4.–31.8.2008 välisenä aikana tehtyjä ja ensivuoden loppuun mennessä maksettuja harvennushakkuita koski lisäksi määräaikainen verovapaus. Pidemmällä tähtäimellä myönteistä vaikutusta odotetaan olevan korotetulla ja laajennetulla metsävähennyksellä. Nyt lisämetsän hankinnasta aiheutuvat kustannukset voi vähentää saman omistajan eri metsäpalstojen puunmyyntituloista.

Veroporkkanat ovat pureet hyvin ja puukauppoja on tehty ennätystahtiin. Elokuussa puukauppoja tehtiin 5,3 miljoonan kuutiometrin edestä, kun edellinen huippu vuonna 1995 oli 4 milj. m³.

Sen sijaan valtiovarainministeriön metsäveroratkaisun valmisteluprosessiin ei voida olla kaikilta osin tyytyväisiä. On tosin tunnustettava, että ratkaisu tehtiin nopeasti eikä kaikkia yksityiskohtia ehditty pohtia ennen julkistamista tai viestiä niistä jo ensimmäisessä tiedotteessa. Nyt syntyi julkisuudessa turhaa, metsänomistajia varmasti hämmästyttäneitä kuuhuntaa.

Jokainen olisi ymmärtänyt, jos heti olisi selvästi sanottu, että metsätulo jaetaan kahteen osaan, verolliseen osaan ja verovapaaseen osaan, ja puun myyntiin liittyvät menot jaetaan samoin kahteen osaan. Veronalaisesta tulosta menot saadaan vähentää, mutta verovapaasta tulosta ei. Tämä on ymmärrettävää ja verotuksen periaatteiden mukaista.

Mutta mitkä menot sitten liittyvät puun myyntiin? Tällaisia ovat esimerkiksi puun korjuun ja hakkuun menot ja kaupan aiheuttamat matkakulut, mutta valtiovarainministeriön mielestä ei niin sanottu ennakkoraivaus. Tässä asiassa maa- ja metsätalousministeriö on eri mieltä, sillä ennakkoraivaus kuuluu välttämättömänä osana nykyaikaiseen metsänhoitoon. Kunnostus voidaan tehdä useita vuosia ennen ensiharvennusta tai välittömästi sitä ennen. Se on siis metsänhoidollinen toimenpide, eikä ole oikein, että sen menoja ei voi vähentää jos toimenpide on samana vuonna kuin hakkuu eikä esimerkiksi edellisenä vuonna.

Veroratkaisun ohella puun liikkeelle saamiseen ovat vaikuttaneet metsänhoitoyhdistysten ja metsäkeskusten tiedotuskampanjat.

Jo viime vuoden puolelta lähtien metsäkeskukset lisäsivät tiedotusta ja neuvontaa metsänomistajille, ja metsänhoitoyhdistyksillä on ollut maanlaajuinen kampanja ensiharvennushakkuiden edistämiseksi.

Ministeriön tulosohteamat metsäkeskukset kehittävät parhaillaan uutta, entistä ajantasaisempaa *metsävaratietojärjestelmää*, jonka avulla tilakohtaiset metsäsuunnitelmat ovat käyttökelpoisempia ja metsänomistajat voivat saada metsänhoidon ja puukaupan palveluja nykyistä kattavammin. Tavoitteena on Kansallisen metsäohjelman 2015 mukaisesti nostaa tilakohtaisten metsäsuunnitelmien kattavuus 75 %:iin, kun se nyt on noin 45 %. Samanaikaisesti monipuolistetaan suunnitelmien sisältöä metsänomistajien tarpeiden mukaisesti. Järjestelmä saadaan käyttöön vuodesta 2010 alkaen.

Haluan vielä ottaa esille pari puun liikkeelle saantia pidemmällä tähtäimellä parantavaa asiaa. KMO 2015:n linjausten mukaisesti maa- ja metsätalousministeriö on aloittamassa laajaa hanketta *metsänomistusrakenteen parantamiseksi* yhteistyössä eri tahojen kuten oikeusministeriön kanssa. Metsätilojen koon kasvattaminen ja metsänomistusmuotojen kehittäminen tulevat parantamaan metsänomistuksen kannattavuutta. Tässä yhteydessä tullaan tarkastelemaan mm. perikuntien omistuksen kestoa.

Viime keväänä hallitus päätti Esko Ahon työryhmän esitysten pohjalta parantaa *tie- ja rataverkkoa* lähivuosina lähes 200 miljoonalla eurolla, jotta kasvavat puukuljetukset saadaan sujumaan. Panostus on merkittävä, ja metsäsektorin tulevaisuuden kannalta erittäin tarpeellinen.

2. Esko Ahon työryhmä ja työ- ja elinkeinoministeriön Metsäala 2030-hanke

Esko Ahon puheenjohtolla toimiva Metsäteollisuuden ja metsäsektorin toimintaedellytystyöryhmä esitti väliraportissaan helmikuussa neljää toimenpidettä: metsänomistajien neuvonnan tehostamista, metsäkoneenkuljettajien koulutuksen lisäämistä, tie- ja ratainvestointeja sekä ensiharvennusten verovapautta. Arvovaltaisen työryhmän korostamat asiat olivat mukana viimeistelyvaiheessa olevassa Kansallisessa metsäohjelmassa, mutta tällä tavoin ne saivat enemmän huomiota ja nostettiin etusijalle suunnattaessa valtion rahoitusta Kansallisen metsäohjelman toteuttamiseen.

Kansallinen metsäohjelma 2015 hyväksyttiin maaliskuussa ja sitä on lähdetty sen jälkeen toteuttamaan. Valtioneuvosto asetti heinäkuussa ministeri Anttilan johdolla toimivan 22-jäsenisen Kansallisen metsäneuvoston, joka kokoontuu tällä viikolla käsittelemään metsäohjelman toteuttamista. Itselläni on kunnia toimia metsäneuvoston pääsihteerinä.

Vähän sen jälkeen 30.9.2008 Esko Ahon työryhmä jättää loppuraporttinsa pääministerille. Odotettavissa on, että samalla tavalla kuin keväällä, ryhmä korostaa joidenkin asioiden kiireellisyyttä, jotka jo sinänsä on kirjattu Kansalliseen metsäohjelmaan. Epäilemättä viime viikon rajut uutiset metsäteollisuuden tuotannon supistuksista tulevat näkymään ryhmän raportissa ja entistä vahvemmin tuodaan esiin metsäteollisuuden uusien tuotteiden ja palveluiden kehittämisen tarve.

Kansallisen metsäohjelman pääsihteerinä olen myös ilahtunut työ- ja elinkeinoministeriön aktivoitumisesta, sillä TEM:in resurssit metsäalan kehittämiseksi ovat olleet liian vähäiset. TEM on osallistunut Kansallisen metsäohjelman valmisteluun ja ohjelmassa on peräti 22 TEM:n vastuulla olevaa toimenpidettä ja lisäksi TEM on mukana noin 30 muussa KMO-hankkeessa.

On tarpeen, että TEM pyrkii organisoimaan ja koordinoimaan oman toimintansa, jotta metsäteollisuuteen ja uusiin tuotteisiin ja palveluihin liittyvät KMO-toimenpiteet tulevat hyvin tehdyiksi.

Julkisuudessa jotkut ovat nähneet TEM:in Metsäala 2030 nimellä kutsutussa strategisessa hankkeessa kilpailua ministeriöiden välillä. Maa- ja metsätalousministeriössä on pitkä perinne metsäohjelmista ja metsäsektorin näkemisestä laajana kokonaisuutena, sillä pelkkä metsätalous ei suomalaisia elätä, tarvitsemme metsäsektorin koko ketjun toimintaa tuotteiksi ja palveluiksi asiakkaille saakka. On vain hyvä, että teollisuudesta vastaava ministeriökin kiinnittää huomiota metsäsektorin kokonaisuuteen. Teollisuuslähtöinen näkökulma voi myös tuoda uusia aineksia metsäohjelmiin.

Hyvin suunnitellen Kansallista metsäohjelmaa ja TEM:in Metsäala 2030 strategista hanketta viedään molempia eteenpäin hyvässä yhteistyössä.

3. Energia- ja ilmastostrategian merkitys metsien kannalta

Hallitus on valmistellut perusteellisesti ilmasto- ja energiastrategiaa koskevaa valtioneuvoston selontekoa eduskunnalle. Strategian ja Kansallisen metsäohjelman 2015 linjaukset ovat yhdenmukaiset.

Ilmasto- ja energiastrategian luonnoksissa näkyy selvästi metsien ja metsäteollisuuden tärkeys uusiutuvan energian tuottajana. Suurimmat kasvumahdollisuudet ovat metsähakkeen ja puupellettien käytön lisäämisessä sähkön- ja lämmön tuotantoon sekä puupohjaisten nestemäisten biopolttoaineiden kehittämisessä.

Metsäpäässä tämä merkitsee metsähakkeen käytön kolminelinkertaistamista nykyisestä noin 3,5 miljoonasta kuutiometristä. MMM:n tärkeimpänä toimenpiteenä on Kestävän metsätalouden rahoituslain mukainen haketus- ja korjuutuki, johon jo seuraavassa lisätalousarviossa

olemme saamassa miljoonan euron korotuksen käytettävissä olevan 7 miljoonan päälle.

Metsäenergia on uusi asia ja olemme jo pitkään olleet MMM:ssä sitä mieltä, että tueksi tarvitaan neuvontaa ja yhteistoiminnan kehittämistä. Metsäkeskukset ovat hyvällä menestyksellä toteuttaneet monia EU-rahoitteisia metsäenergiaprojekteja, mutta voimakas metsäenergian lisäys edellyttäisi pysyvämpää järjestelyä metsäkeskuksissa. Sinne tarvittaisiin pysyvät metsäenergiainfoijat ainakin seuraaviksi viideksi - kymmeneksi vuodeksi, jotta tavoitteisiin voitaisiin päästä. Toistaiseksi emme ole tässä onnistuneet.

Ilmasto- ja energiastrategia tunnistaa metsien merkityksen hiilinieluna. Hyväkasvuiset metsät sitovat hiiltä enemmän ja ovat kestäviä myrskyjä ja muita tuhoja vastaan. Strategiassa korostetaan metsien hyvän kasvukunnan tärkeyttä ja tuetaan Kansallisen metsäohjelman mukaisesti rahoituksen lisäämistä Kemeran metsänhoito- ja metsänparannustoimenpiteisiin.

On meille Suomessa onnellinen asia, että hiilinielu ja metsien kestävä käyttö eivät ole ristiriidassa keskenään. Hyväkasvuiset metsät sitovat hiiltä, ja sitä sitoutuu myös puupohjaisiin tuotteisiin niiden elinkaaren ajaksi, jonka jälkeen loput voidaan käyttää uusiutuvana energiana.

TEM:n ja YM:n toimenpiteillä vaikutetaan suuresti puun energiakäytön lisäämiseen. TEM:n investointi- ja kehittämistukiin ja YM:n tukiin asuntojen lämmitysmuodon muutosta varten on lisättävä rahoitusta merkittävästi. On myös tärkeää selvittää syöttötariffin mahdollisuudet puuhun perustuvan hajautetun energiatuotannon edistämiseksi.

Metsäteollisuuden ongelmat aiheuttavat huolta myös uusiutuvan energian kannalta. Metsäteollisuuden jäteliemillä ja tähdepuulla tuotetaan 16 % Suomen energiantuotannosta, joten jokainen sellutehtaan sulkeminen pienentää uusiutuvan energian tuotantoamme ja tekee entistä vaikeammaksi EU:n asettaman 38 prosentin uusiutuvan energian tavoitteen saavuttamisen. Tähtäkin kannalta kotimaisen puuntuotannon ja puunkäytön lisääminen on tärkeää.

4. Organisaatioiden kehittäminen

MMM:n tulosohjauksessa ovat niin kutsutut julkiset metsäorganisaatiot: metsäkeskukset, metsätalouden kehittämiskeskus Tapio, Metsän tutkimuslaitos, Metsähallitus ja Työtehoseura.

Metsäkeskusten suurimmat haasteet liittyvät aluehallintouudistukseen, niin kutsuttuun ALKU -hankkeeseen. Uudistuksessa lakkautetaan läänit ja perustetaan uusi aluehallintoviranomainen, niin kutsuttu ALLU, sekä elinkeino-, liikenne- ja luonnonvarakeskus ELLU. Samalla maakuntaliittojen asemaa vahvistetaan. Metsäkeskuksille ei ole luontevaa

paikkaa tässä kolmijaossa, koska ne ovat johtokuntineen maakuntalähtöisiä, niissä on viranomaistoimintaa ja lisäksi ne edistävät elinkeinotoimintaa. Tämän takia ne pysyvät toistaiseksi rakenteeltaan ennallaan mutta niiden yhteistyötä lisätään niin maakuntaliiton kuin ELLUnkin suuntaan. ELLUjen rajojen selvittyä myös metsäkeskusten rajoja tarkastellaan uudelleen tehokkaan yhteistyön varmistamiseksi.

Kun aluehallinnon raamit on saatu sovituksi ja toimimaan, niin sen jälkeen metsäkeskusten asemaa tarkastellaan uudelleen. Maa- ja metsätalousministeriössä aloitamme selvityksen, jossa haetaan toimivaa aluehallintomallia metsäalalle vuodesta 2012 eteenpäin. Tässä yhteydessä selvitetään myös metsäkeskusten ja metsänhoitoyhdistysten tehtäväjako, sillä vaikka niillä on erilainen rahoitus pohja, niin niiden toiminnat menevät osittain päällekkäin.

Metsäntutkimuslaitokselta valtion tuottavuusohjelma edellyttää kipeitä säästöjä, sektoritutkimuksen uudistaminen uusia toimintatapoja ja toimintaympäristön muutokset tutkimuksen uudelleen suuntaamista. Tutkimusyhteistyön tiivistämiseksi ja yhteisten tutkimusohjelmien toteuttamiseksi METLA ja muut luonnonvara-alan tutkimuslaitokset ovat valmistelleet Pro Ympäristö ja luonnonvarat -yhteistyöverkostoa, joka toivottavasti saa ilmaa siipien alle sektoritutkimusuudistuksessa.

METLAN alueyksikköuudistus on selvityksen alla ja toivon, että kolmen pienimmän alueyksikön osalta (Kolari, Kannus, Punkaharju) löydetään uusia toimintamalleja, joissa toimintaa voidaan ainakin joiltain osin jatkaa monien eri tahojen yhteistyönä.

Metsähallitus on liikelaitos, joka Tieliikelaitosta koskeneen komission päätöksen 11.12.2007 jälkeen on myös joutunut uudelleen tarkastelun. Valtiovarainministeriön asettama työryhmä selvittää liikelaitosten asemaa 31.12.2009 mennessä.

Näyttää selvältä, että nykyinen liikelaitosmalli ei voi jäädä voimaan, sillä tilanne, että liikelaitos ei voi mennä konkurssiin, ei komission mukaan täytä tasapuolisen kilpailun ehtoja. Käytännössä Metsähallitusta voitaisiin kehittää joko erillislainsäädännön mukaiseksi osakeyhtiöksi tai ottaa askel takaisin entiseen virastomalliin.

MMM:n lähtökohta on joka tapauksessa, että Metsähallituksen kolme päätehtävää liiketoiminta, yhteiskunnalliset velvoitteet ja julkiset hallintotehtävät säilytetään yhtenä kokonaisuutena. Jopa yleensä kriittinen Valtiontalouden tarkastusvirasto totesi tarkastuskertomuksessaan tänä vuonna, että Metsähallitus on nykyisellään toimiva ja tarkoituksenmukaisesti ohjattu kokonaisuus.

Myös lähes kaikissa muissa EU-maissa Metsähallitusta vastaava organisaatio on liiketoiminnan ja hallinnon sekamalli, joka ei voi mennä konkurssiin, joten Suomessa ei pitäisi tehdä hätiköityjä ratkaisuja.

5. Vuoden 2009 budjetti

Kansallisen metsäohjelman ja Esko Ahon työryhmän linjaukset näkyvät MMM:n hallinnonalan ensi vuoden budjettiesityksessä. Voimme olla ainakin jossain määrin tyytyväisiä, että metsätalouden määrärahat kasvavat 164 miljoonasta eurosta 173 miljoonaan euroon. Eniten lisääntyvät metsäkeskusten ja Tapion määrärahat (+ 4,6 miljoonaa euroa) ja Kemera-tuki (+2 miljoonaa euroa). Valitettavasti lisäykset eivät kuitenkaan riitä metsäkeskusten energianeuvonnan vakinaistamiseen.

Metsäluonnonhoidon määrärahat lisääntyvät miljoonalla eurolla 8 miljoonaan euroon, joten MMM:n osalta Metsien monimuotoisuusohjelma METSO:n käynnistämisessä päästään suunnitellusti alkuun. Seuraavina vuosina monimuotoisuusmäärärahat niin MMM:n kuin YM:n osalta kasvavat merkittävämmän, kun METSO:n toteutus pääsee täyteen vauhtiin.

6. Vielä metsäalan uudistumisesta

Olen keskittynyt alustuksessani taloudellisiin kysymyksiin, koska ne viime aikojen uutisten valossa mielestäni eniten vaativat huomiota. Ei pidä kuitenkaan unohtaa metsien muiden tuotteiden kuin puun tuottamisen entisestään kasvavaa merkitystä. Yhteiskunnan ja yksittäisten metsänomistajien tarpeiden monipuolistuessa metsien monimuotoisuus- ja muut ympäristöhyödyt sekä virkistyskäyttö lisääntyvät. Yhteiskunta panostaa näihin aineettomiin arvoihin mm. rahoittamalla retkeilyreittien rakentamista ja ylläpitoa.

Uusia toimintatapoja voidaan luoda tuotteistamalla myös näitä aineettomia arvoja. METSO:n myötä on kehitetty vapaaehtoisia monimuotoisuuden turvaamiskeinoja kuten luonnonarvokauppa MMM:n hallinnonalalle ja vapaaehtoinen kauppa YM:n hallinnonalalle. Parhailtaan on meneillään hankkeita, joilla haetaan toimivia malleja virkistysarvokaupan toteuttamiseksi. Kioton jälkeisellä kaudella voi olla tarvetta metsien hiilinielukaupan tai vuokrauksen käyttöönnotolle.

Toimintaympäristön muuttuessa meillä tulee olla valmius hyödyntää metsien mahdollisuuksia monipuolisesti niin metsänomistajien kuin koko arvoketjun näkökulmasta. Yli toimialarajojen on tehtävä reippaasti yhteistyötä, oli sitten kyse yrityksistä tai hallinnosta.

Toivotan teille oikein antoisia Metsäakatemia-päiviä. Omat kokemukseni kolmen vuoden takaisesta Metsäakatemiasta ovat vieläkin innostavina mielessä.